SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: K 6/2018 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että Yhdenvertaisuusvaltuutettu on kertomuksessaan tuonut esille monia vakavia ongelmakohtia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiselle Suomessa. Asianajajaliitto pitää Yhdenvertaisuusvaltuutetun suosituksia kannatettavina ja katsoo, että niiden toteuttaminen edistäisi perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä vahvistaisi erityisesti haavoittuvien ryhmien oikeusturvaa ja suomalaista oikeusvaltiota. Asianajajaliitto tuo tässä lausunnossaan suosituksista esille muutaman huomion:

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen kolmannessa luvussa käsitellään ulkomaalaisen asemaa ja oikeuksia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että turvapaikanhakijoiden oikeusturvan heikennykset ovat vaikeuttaneet haavoittuvassa asemassa olevien tunnistamista ja heille kuuluvan asianmukaisen tuen ja palveluiden saamista. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tietoon on tullut useita tapauksia, joissa haavoittuvuutta ei ole tunnistettu ennen kuin vasta prosessin jälkeen tai hyvin myöhäisessä vaiheessa.

Myös Asianajajaliitto on pitkään huolestuneena seurannut turvapaikanhakijoiden oikeusturvan puutteita. Vastustimme lainmuutoksia, joissa turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa heikennettiin valitusaikoja lyhentämällä, oikeusapua rajoittamalla ja valituslupaperusteiden karsimisella.

Asianajajaliitto katsookin, että turvapaikanhakijoiden oikeusturvassa ja oikeusavussa on vakavia ongelmia, joita tulisi korjata muuttamalla lainsäädäntöä.

Monet turvapaikanhakijat eivät ole saaneet riittävästi tietoa oikeuksistaan eivätkä tästä syystä hakeudu oikeusavun piiriin. Oikeusapuun ei enää kuulu avustaminen turvapaikkapuhuttelussa, ellei avustajan läsnäolo erityisen painavista syistä ole tarpeen. Kokeneiden asianajajien mukaan turvapaikanhakija tulee oikeusavun piiriin yhä useammin vasta valitusvaiheessa. Tällöin joudutaan korjailemaan puutteita, joita pätevä avustaja olisi hoitanut jo Maahanmuuttoviraston menettelyn aikana. Tämä ei ole kenenkään etu, ja käytäntö kuormittaa tuomioistuimia turhaan. Avustamisen painopisteen siirtäminen tuomioistuimeen ei ollut järkevää. Koska lisäksi haavoittu-

vien ryhmien tunnistamisessa ja turvapaikkaperusteiden selvittämisessä on ollut ongelmia ja puutteita, on tämä johtanut siihen, että yhä useampi on joutunut jättämään uuden tai useamman turvapaikkahakemuksen, jotta kansainvälisen suojelun hakemus ja perusteet saadaan asianmukaisesti tutkituksi.

Lakiin otettu asiankohtainen palkkio heikensi turvapaikanhakijoiden mahdollisuutta saada oikeusapua yksityisiltä avustajilta. Turvapaikka-asioiden hoitaminen ei ole enää taloudellisesti kannattavaa ammattitaitoisille avustajille. Moni erityisasiantuntemusta omaavista asianajajista on kokonaan lopettanut turvapaikka-asioiden hoitamisen. Vaikka palkkiotaso ei riitä asiantuntevan avustajan työhön, se mahdollistaa epäeettisten toimijoiden jatkamisen alalla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta ja Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutti toteuttivat vuonna 2017 yhteisen pilottitutkimuksen, jossa selvitettiin kansainvälistä suojelua koskevissa päätöksissä tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksen keskeisenä tuloksena oli empiirisesti todennettu havainto siitä, että Maahanmuuttoviraston ratkaisukäytäntö kiristyi eikä kiristynyttä ratkaisukäytäntöä voida selittää ulkomaalaislainsäädännön muutoksilla. Tutkimuksessa näkyvää kehitystä on pidettävä huolestuttavana sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen että suomalaisen oikeusvaltion kannalta. Asianajajaliitto yhtyy näkemykseen siitä, ettei näin merkittäviä heikennyksiä yksilöiden oikeusasemaan tulisi tehdä viranomaiskäytännössä, vaan merkittävät muutokset yksilön oikeusasemaan toteutetaan aina lainsäädäntöteitse. Asianajajaliitto kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun suositusta, jonka perusteella ulkomaalaislaissa säädettäisiin todistustaakan jaosta turvapaikanhakijan ja viranomaisen välillä.

Helsingissä, 13. päivänä syyskuuta 2018

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Ville Punto, asianajaja